

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חיים סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה הודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת ברכות מ"ו - נ"ב ♦ פאה ו', ט' - ז', ד'

בס"ד, כ"ט אלול תשע"ב

גליון מס' 695

השבוע בגליון

- ♦ אונן שנותר שבע לאחר הקבורה
- ♦ "צור משלו אכלנו" - מקורו, מנהגיו וכוונותיו
- ♦ "צור משלו" כברכת המזון מן התורה
- ♦ הגמי והענבים

- ♦ מדוע הכל לוחשים את ברכת 'גאל' ישראל?
- ♦ גר צדק שסיים ארוחה דשנה זמן קצר לפני גירותו, יברך ברכת המזון?
- ♦ ברכת המזון על האכילה או על השביעה

דבר העורך

ויתנו לך כתר מלוכה

בכל שנים וחצי דקות מגיד שיעור של מאורות הדף היומי מתיישב במקום אחר ברחבי הארץ, ופוחת בשיעור הדף היומי. זה הזמן הראוי להוסיף חיילים לתורה, לצרף יהודים נוספים למעגל לומדי הדף היומי, להוסיף פנינים לכתרו של הקדוש ברוך הוא.

★ ★ ★

כל אחד והכינור שלו

שנים של אימונים גרמו להם להראות כאצבעות של יד אחת. **התיאום** ביניהם היה מושלם. חף מטעויות, נקי מצלילים מזוייפים, חד וברור. **הם** התפרסמו כתזמורת הטובה ביותר במחוז הגדול עליו חלשו. חתן וכלה לא הובלו לחופתם, עד שצלילי כליהם רטטו בחלל העיירה; ספר תורה חדש לא יצא מבית הסופר, עד אשר השמיעו בלהט תרועת "שאו שערים" שהלחינו בעצמם; ושיירת הניקוקט עטופי הטליתות לא נכנסה בשערי ביתו הדל של מלמד הדרדקי, עד שהללו פצחו ב"טוב לך" עליו. **ל"ג** בעומר היה יומם המיוחד בו הפגינו את מיטב יכולותיהם, אך זה כבר אינו נוגע למעשה דגן. זה מכבר שכחו מי מהם ייסד את התזמורת. כאיש אחד בלב אחד היו האיש אשר על התופים, האיש אשר על החצוצרה והאיש אשר על הכינור. לא נמסכה לאות בשיריהם, להיפך, השנים השבחו את

דף מה/ב אמן אחר ברכות עצמו

מדוע הכל לוחשים את ברכת 'גאל' ישראל?

גמרתנו עוסקת בענייני אמן אחר ברכות ואומרת, כי אין לאדם לענות אמן אחר ברכות עצמו, מלבד לאחר ברכת 'בונה ירושלים' שבברכת המזון, שהיא הברכה האחרונה מן הברכות של ברכת המזון מן התורה, ואמירת האמן היא מעין חתימה של ברכות אלו. רש"י (ד"ה הא) מוסיף, כי גם בברכות אחרות המהוות חתימה של סדרת ברכות, כגון, ברכת 'השכיבנו' שבתפילת ערבית, כל מתפלל עונה אמן אחר ברכת עצמו, וכן מנהג בני עדות המזרח (כן פסקו הרמב"ם והר"ף, והשולחן ערוך אור"ח סי' רט"ו סעי' א). ברם, יש מן הראשונים שכתבו, כי דווקא בברכת המזון נוהגים כן, כדי לחלק בין שלש הברכות הראשונות של ברכת המזון, שהן מן התורה, לברכה הרביעית, שהיא מדרבנן, וכן מנהג בני אשכנז (עיי' רמ"א שם). סוגייה זו מובילה אותנו לנידון "גאל ישראל".

ה'אמן מפסיק בין גאולה לתפילה: כידוע, אין להפסיק בין גאולה לתפילה, בין ברכת גאל ישראל, לבין תפילת העמידה הסמוכה לה (לעיל ט/ב טוש"ע אור"ח סי' ס"ו סעי' ח' וסי' קי"א סעי' א). נוצרה, איפוא, שאלה חמורה: האם וכיצד אפשר לענות אמן על ברכת 'גאל ישראל' של החזן, האם אין בכך הפסקה בין גאולה לתפילה.

יש אומרים כי לא זו בלבד שיש לענות אמן אחר ברכת החזן, אלא שכל מתפלל יענה אמן אחר ברכת עצמו, מאחר שברכת 'גאל ישראל' חותמת את סדרת ברכות קריאת שמע, ואין בכך משום הפסק בין גאולה לתפילה, שכן, אמן זה הוא חלק מסדר התפילה (רש"י שם, רא"ש סי' י' בשם ר"ח ועוד, טור סי' ס"ו). יש חולקים, שהיחיד לא יענה אמן אחר ברכת 'גאל ישראל' של עצמו, משום שהיא הברכה היחידה אחרי קריאת שמע, ואינה נחשבת כמסיימת סדרה של ברכות ("בית יוסף" שם), אך עונים אמן אחר ברכת שליח הציבור (רמ"א "שולחן ערוך" שם סעי' ז). ויש חולקים וסוברים, שאין לענות אמן הן אחר ברכת עצמו והן אחר ברכת שליח הציבור, שהפסק הוא בין גאולה לתפילה ("בית יוסף" שם עפ"י הזהור, וב"שולחן ערוך" שם). **גאל ישראל בלחש:** בקהילות שונות, נוהגים לסיים בלחש את ברכת "גאל ישראל". היו שנהגו ללחוש את המילים "גאל ישראל" בלבד, והיו שלחשו את כל הברכה, ואף מ"צור ישראל" (ראה "חתן סופר" בעבודת היום שער התפילה סוף סי' י', "דרכי חיים ושלום" סדר התפילה אות קמ"ז, "אשל אברהם" בוטשאט, סי' ס"ו). מנהג זה בא לפתור את השאלה הסבוכה, בדבר ענייני אמן על ברכת גאל ישראל. הש"ץ יאמר את ברכתו בלחש, אין על מה לענות אמן, והבעיה נפתרת מאליה (ועיי' "משנה ברורה" שם ס"ק ל"ה בעצה שכתב שם).

צעילוי נשמת

הר"ר **משה אליעזר האוזר** ז"ל
ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע כ"ז באלול תשנ"ו
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידו
הר"ר **שלמה האוזר** ומשפ' שיחי

צעילוי נשמת

רו"ח ר' **עמיחי פניני** ז"ל
ב"ר יצחק יחזקאל ז"ל
נלב"ע א' בתשרי תשע"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו ידידו
ד"ר **גד פניני** ומשפחתו שיחי

צעילוי נשמת

הבחור **ליאור בנימין ורדי** ז"ל
בן יבדלחט"א הר"ר ידידיה שיחי
נלב"ע ערב ראש השנה תשנ"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י בני המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **משה גרינפלד** ז"ל ב"ר חיים יהודה ז"ל
נלב"ע כ"ג באלול תשס"א **תנצב"ה**
הונצח ע"י בני המשפחה שיחי

נר ה'
נשמת
אדם

חשש לכבוד הברכה: במנהג זה דנו רבות פוסקי זמנינו. הגאון רבי שמואל הלוי ואזנר שליט"א כותב (קובץ "מבית לוי" ח"ו עמ' כ"ד), כי הפותח את הברכה בקול רם ומסיימה בלחש, פוגם בכבודה. יש שחששו לכך שהש"ץ נראה כאומר שם שמים לבטלה, משום שהשומעים יטעו שהוא אינו מסיים את הברכה, ונמצא שם שמים נישא לבטלה על שפתותיו. אך הגר"ח קנייבסקי שליט"א דחה טענה זו, בכך שהמנהג ידוע לכל, ואין חשש שמאן-דהוא יטעה ששליח הציבור אינו מסיים את הברכה בלחש ("עיוני הלכות" עמ' רפ"ג).

בספר "תשובות והנהגות" (ח"א סי' ק"ה) העיר על מנהג זה, כי בכך נחסכת עניית אמן מן המתפללים המאחרים, שיכולים לענות אמן בלא חשש הפסקה בין גאולה לתפילה.

מדוע אין עונים אמן על ברכת 'גאל ישראל' בלחש: הגאון רבי בנימין זילבר זצ"ל טוען ("בית ברוך" כלל כ' אות נ"ו), כי מנהג זה אינו פותר מאומה, שכן, היודע כי חברו מברך, עונה אמן גם אם אינו שומע אותו, ומשכך, מה הועילו חכמים בתקנתם? הרי המתפללים יודעים כי החזן מסיים ברגע זה את ברכת 'גאל ישראל', ועליהם לענות אמן. הגר"ח קנייבסקי שליט"א השיב, כי המתפללים אינם יכולים לדעת מתי הש"ץ סיים "גאל ישראל", שמא בירך בכוונה עצומה ובאיטיות, שהרי כל מטרת המנהג היא שלא יזדקקו לענות אמן אחר ברכתו (שם).

מנהג ליטא: ראוי לציין, כי הגאון רבי מיכל פיינשטיין זצ"ל העיד ("עיוני הלכות" עמ' רפ"א), כי כפי הידוע לו מנהג בתי הכנסת בליטא, ושיבות רבות, חסידים כמתנגדים, היה לסיים את ברכת "גאל ישראל" בלחש.

דף מח/א עד שיאכל כזית דגן

גר צדק שסיים ארוחה דשנה זמן קצר לפני גירותו, יברך ברכת המזון?

מעשה בנכרי שהחליט להתגייר. כעבור זמן רב, לאחר שהוא עבר את כל הנחוץ מבחינת ההלכה, התייצב הלה והתגייר כדת וכדין. דקה לאחר מכן התעוררה שאלה מעניינת מאד. התברר כי גר הצדק הטרי אכל סעודה דשנה זמן קצר לפני שהתגייר. האם עליו לברך כעת ברכת המזון, או שמא הואיל ובשעה שאכל הוא לא היה יהודי, הוא אינו צריך ואף אינו רשאי לברך ברכת המזון.

ברכת המזון על האכילה או על השביעה: שאלה זו מורכבת מהתחבטות בין שני צדדים, לגבי מהות החיוב בברכת המזון, כפי שמסביר ה"חזון איש" זצ"ל (או"ח סי' כ"ח ס"ק ד'). אדם הסועד את לבו אינו יכול לברך לאחר שהמזון מתעכל במעיו (עיי' "שולחן ערוך" או"ח סי' קפ"ד סעי' ה'), וכעבור זמן זה פגה אפשרות הברכה. מדוע? שתי תשובות בדבר: יתכן, כי לאחר מכן הברכה כבר אינה נסמכת אל פעולת האכילה שהתבצעה זמן רב כל כך לפני כן. יתכן גם, כי ברכת המזון אינה על פעולת האכילה, אלא על התוצאה, הלא היא שביעת המעיין, וממילא, רק כל עוד שהסועד שבע עליו לברך את בוראו שסיפק לו מזון ממנו הוא שבע בעת שהוא מברך. נשוב לגר הצדק. אם ברכת המזון היא על פעולת האכילה, ודאי שאינו צריך לברך, שהרי אכל בטרם הפך ליהודי. ברם, אם הברכה היא על השביעה, אין כל סיבה לכך שיימנע מן הברכה, ומיד עם התגירו יקיים מצווה מן התורה, לברך ברכת המזון.

נער בר מצווה יברך פעמיים ברכת המזון על אותה ארוחה: שאלה זהה קיימת לגבי נער בר מצווה. הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל דן (בהגהות ל"שולחן ערוך" או"ח סי' קפ"ו), לגבי נער בר מצווה אשר סעד את לבו בטרם שקעה שנתו השלש עשרה, ועם סיום סעודתו הוא בירך ברכת המזון כדבעי. זמן קצר אחר כך הוא כבר הפך ל"בר מצווה", וקיבל עליו עול תורה ומצוות. האם עליו לברך שוב על סעודתו, או שמא די בברכת המזון שבירך בעודו קטן כשהיה פטור מן המצוות. ובכן, אם חיוב ברכת המזון נסוב על השביעה שבמעיו, עליו לשוב ולברך, שכן, מעיו שבעות, והוא לא בירך עליהן אלא ברכת המזון של קטן, מדרבנן, וכעת הוא חייב בברכת המזון מדאורייתא.

אונן שנותר שבע לאחר הקבורה: חתנו של הגרע"א זצ"ל, הגר"ש בירנבוים, בעל "מעשה חושב" על שער המלך, הוסיף והראה לחותנו, כי ה"חכמת אדם" מסתפק גם כן לגבי אונן, שהוא אדם שאחד משבעת קרוביו נפטר והוא פטור מכל המצוות עד קבורת הנפטר, שאכל בעודו אונן, ושביעתו נותרה בו לאחר שהסתלק ממנו דין אונן, שיש להסתפק אם עליו לברך כעת.

ההבדל בין אונן לבין גר צדק ובר מצווה: חותנו השיב לו, כי קיים הבדל ברור בין המקרים, בין נער בר מצווה וגר צדק לבין אונן. אונן הוא אדם החייב במצוות, אלא שמחמת חיובו לעסוק בקבורת הנפטר, שהיא מצווה, הוא פטור מכל המצוות המזדמנות לו בשעה שחלה עליו חובת ההתעסקות בקבורת הנפטר. מעתה, כלום יש להשוות בין גר הצדק ונער בר המצווה לבין האונן? גר הצדק ונער בר המצווה היו פטורים מן המצוות בשעת אכילתם, ולפיכך, חיוב זה אינו מתפתח מעצמו לאחר מכן, כאשר סיימו לאכול. ברם, האונן הרי חייב במצוות כל העת, אלא שקיומן נדחה מפני מצוות הקבורה, אולם בו ברגע שמצוות הקבורה נשלמה והסתיימה, אין כל עילה לאי קיום המצוות המוטלות עליו (הגהות על ה"שולחן ערוך" שם).

הגרע"א זצ"ל, אינו מכריע את הספק, אם ברכת המזון היא על האכילה או על השביעה, אך ה"חזון איש" זצ"ל (שם) מצדד, כי ברכת המזון היא על האכילה ולא על השביעה. ממילא, גר הצדק לא יברך לאחר שהתגייר ונער בר המצווה לא ישוב ויברך עם קבלת עול תורה ומצוות. למעשה הוא נשאר בצריך עיון.

דף מח/ב משה תיקן לישראל... סדר ברהמ"ז כך היא...

"צור משלו אכלנו" - מקורו, מנהגיו וכוונותיו

אחד הפיוטים הנפוצים בבתי ישראל הוא הפיוט "צור משלו אכלנו ברכו אמוני"... שנהגו לזמרו בשבת קודש בכל תפוצות ישראל, בארצות המזרח ובארצות המערב, באירופה ובארץ ישראל, במבחר מנגינות.

חושיהם המוזיקליים. אורחים חדשים כי באו אל המחוז לרגל שמחה, עומדים היו שעות על רגליהם ומתבוננים בשלשת הנגנים אשר ניצבו כתף אל כתף, עיניהם עצומות וניגנו בדייקנות מופלאה, כמו עומדים היו לפני הקיסר.

חלפו עברו שנים רבות.

פניה של העיירה השתנו לבלי הכר. רוב הצעירים כבר נישאו, רובם עקרו למחוזות אחרים. קמטי זקנה החלו להראות בפניה של העיירה. משעוליה הישרים והנקיים למשעי, נסדקו עם השנים, בתיה רכנו קמעא לפנים, מלווים בדאגה את אדוניהם שהליכתם איבדה את קלילותה.

הם כבר לא התרגשו עם בואו של הקיץ, ולא התפעלו מן היורה. היה להם די והותר על מה לחשוב. זה זמן רב לא הוזמנו להפגין את כישוריהם, ולבד מן העובדה כי היה בכך משום אי-הכרה במעמדם, הם חשו בחסרון הממון.

לא פלא, איפוא, כי באותו יום סתווי, נזדקפה קומתם וחיוכים נרחבים חשפו את שיני הזהב שבפיהם. הם הוזמנו לנגן בחתונת בתו של...

עגלתם הישנה קיפצה הנה והנה, וראשיהם המאושרים נדו עמה בחדווה, משל היו מרקדים הורה בשיבה על כסא. הם יצאו מיד לאחר תפילת וותיקין, קיימו פת-של-שחרית בשני פסים של שמרים שאפתה רעייתו של הכנר, אך עתה לא נותר בהם רישומם. העצים הרבים מילאו את האוויר בניחוח נפלא, ציוצי הציפורים נישאו ברוח, ובטנם המתה לאוכל.

הם זכרו היטב מימי מסעותיהם העלזים, את המסעדה שבעיבורי הדרך. ריח המאכלים היה מטה את הסוסים מן הדרך הראשית, עוד זמן רב לפני שנראתה ארובתו הנצחית של הפונדק. ללא אומר ודברים פנו שלושתם לעבר המסעדה. היום יהיווהו את לחמם ביושר, ואם כבר ביושר, יאכלו עם לחמם בשר ודגים וכל מטעמים.

הוא קיבל את פניהם בסבר פנים יפות. שמע שמע עליהם. בימי עלומיהם, בשיא כוחם, היה מביט בהם במבט של ילד, מציץ מעבר לדלפק, והיום הם ביקשו לאכול על החשבון. עוד מעט ימשיכו העירה, ינגנו בחתונת בתו של... עד אור הבוקר, ולכשיקבלו את שכרם, יחזרו הנה לשלם לו את שכרו.

ויאכלו ויישתו וישבעו וילכו וישובו בחצות ליל, פניהם חפיות ומבטם כבוי.

אירע מה שאירע, איש לא יודע בדיק מדוע, שחו בדאגה כשפניהם מכורכמות, אך דבר אחד היה ברור לכל. החתונה בוטלה.

איש לא סבל כמותם.

המלצרים ואדוניהם, הטבחים ועוזריהם, התופרים ושוליותיהם, כולם באו על שכרם, שהרי העניקו את אשר ביקשו מהם, עד לפרט האחרון. האוכל הוכן כדבעי, הבגדים נתפרו ביד אומן, המלצרים הניחו כל כוס במרכז פפיון, הם נתנו את מה שביקשו מהם, וקיבלו את מה שהם ביקשו.

הכליזמרים, לא עשו את מה שביקשו מהם, ולא קיבלו את מה שביקשו.

הם היו אנשים ישרים.

יכולים היו להמשיך בדרכם אל עיירתם, בידעם כי לא יחפש אחריהם, אך אנשים הגונים היו, וידעו להתייצב מול פני האמת וליטול על עצמם את האחריות. ראה, אמר לו המתופף. מעט כסף יש ברשותנו, הרבה פחות מכפי שתכננו שיהיה לנו. הוא הביט לעבר שני רעיו הוותיקים, כמבקש

זמן חיבורו, כמו גם שם מחברו, אינו ידוע, אולם אין עוררין על כך כי אבותינו שוררו אותו כבר לפני שש מאות שנה, שכן, הוא מופיע בכתבי יד עתיקים מאותה תקופה. יש משערים שהוא חובר שנים הרבה לפני כן. הבה נתבונן בתכנו של הפיוט.

חמשת הבתים המרכיבים את השיר מוכיחים, כי הוא ערוך כנגד ברכת המזון.

הפזמון "צור משלו אכלנו ברכו אמוני" - כנגד הזימון של ברכת המזון.

הבית הראשון, "'הזן את עולמו... אכלנו את לחמו...'", מקביל לברכת "הזן את הכל".

הבית השני, "בשיר וקול תודה נברך לאלוקינו על ארץ חמדה טובה שהנחיל לאבותינו...", בא כנגד הברכה השנייה, "נודה לך ה' אלוקינו".

הבית השלישי, "רחם בחסדך על עמך צורנו... בן דוד עבדך יבא ויגאלנו", זהה בתכנו לברכת "רחם נא" ולברכת "בונה ירושלים".

הבית הרביעי והאחרון, "הרחמן הנקדש יתברך ויתעלה על כוס יין מלא", מתייחס לברכת היין על הכוס, שלאחר סיום ברכת המזון.

השערה - צור משלו חובר על ידי תנא: כל הברכות נזכרו בפיוט זה, פרט לברכה הרביעית, ברכת "הטוב והמטיב" שלאחר ברכת "בונה ירושלים". עובדה זו הניעה את בעל "מטה יהודה" (דף יח) לשערה, כי "גם אפשר שאחד מהתנאים הראשונים יסד הזמרה הזו, אשר בימיהם עדיין לא נתקן ברכת הטוב והמטיב!".

צור משלו כברכת המזון מן התורה: נוכחנו לדעת כי הפיוט הוא מעין 'חזרה' על ברכת המזון. מעניין לציין, כי רבי אשר משרשוב זצ"ל, תלמידו של רבינו הגאון רבי חיים מוואלאזין זצ"ל, חיבר ספר הנהגות בשם "כתר ראש", על הנהגות רבו הגר"ח ובו כתב (אות צ"ד) כי רבו נמנע מאמירת פיוט "צור משלו אכלנו", ויש שהטעימו זאת בכך שהוא חשש כי על ידי אמירתו הוא ייצא ידי חובת ברכת המזון מדאורייתא, שכן, הוא כולל בתוכו את עיקר ברכת המזון מן התורה, והאומר יוצא ידי חובת ברכת המזון מן התורה, והוא חפץ לקיים את מצוות ברכת המזון כפי מטבע הברכה שחכמים תקנו (ראה בסידור "אישי ישראל" עמ' 244).

הגר"א אוזבנד זצ"ל, ראש ישיבת טלז, מרחיב בביאור הדברים.

מצוות צריכות כוונה לחומרא: נידון ידוע בתלמוד אם מצוות צריכות כוונה או אין צריכות כוונה. כלומר: המקיים מצווה בלא כוונה, היצא ידי חובת המצווה, או שעליו לכוון כי לשם מצווה הוא עושה, כדי שמעשהו יעלה לו למצווה. להלכה נפסק (עיי' "שולחן ערוך" א"ח סי' ס' סעי' ד, וברעק"א שם בשם הפמ"ג), כי מצוות צריכות כוונה לחומרא, היינו: מי שקיים מצווה בלא כוונה, יקיימה שוב, אך בלא ברכה, שמא כבר עלתה לו המצווה. אם אמנם מצוות צריכות כוונה, לא היתה כל מניעה מאמירת הפיוט "צור משלו", שכן, הואיל והאומר אינו מתכוון לצאת ידי חובת ברכת המזון על ידי אמירתו, הוא אכן אינו יוצא ידי חובה. אולם, מאחר שנוהגים כחומרות שתי השיטות, יש לחשוש שמא יצא ידי חובת ברכת המזון, ולפיכך, הגר"ח נמנע מאמירת פיוט זה (עיי' "קובץ בית אהרן וישראל" מ"ו, ועיי' גליון מ"ז עמ' קכ"ג וקל"א). מאידך, בכל קהילות ישראל נהגו לאומרו, מאחר שלכל הדעות אין יוצאים באמירתו ידי חובת ברכת המזון מדרבנן, שכן, מפיוט זה נעדרים סממנים רבים של ברכת המזון, ראש וראשון להם היא 'ברכת' המזון, שאין בפיוט זה כל נוסח של ברכה. כמו כן, פיוט זה חסר את הזכרת הברית והזכרת התורה, מלכות בית דוד וארץ חמדה טובה ורחבה, דברים המעכבים באמירת ברכת המזון, כמבואר בסוגייתנו [ויש ראשונים שסוברים כי בדברים אלו מחוייבים מן התורה]. לפיכך, האומר הרי הוא כמי שמכוון במפורש שלא לצאת ידי חובת ברכת המזון באמירתו, משום שאין כל ספק שהוא מעוניין לברך כדבעי (ראה קובץ בית אהרן וישראל מ"ט), והרי הכל מודים, כי אדם המברך ברכת המזון מתוך כוונה שלא לצאת ידי חובה, אכן אינו יוצא ידי חובה, גם הסוברים שמצוות אינן צריכות כוונה [מלבד זאת, ניתן לדון בעיקר הטעם שהובא, כי ראוי לקיים את מצוות ברכת המזון כמטבע שטבעו חכמים, שכן, אף אם יצא ידי חובה מן התורה, לאחר מכן יברך ברכת המזון מדרבנן].

ראוי לחתום את המאמר בתגלית חשובה ביותר, המובאת בספר המנהגים "יוסף אומץ" (סי' תר"ז ותת"ט), כי פיוט זה נועד לאמירה **לאחר** ברכת המזון, כפי הרמז בפיוט עצמו "שבענו והותרנו כדבר ה'", וממילא, אמירתו אינה יוצרת כל שאלה הלכתית.

מאמר על משנה מסדר זרעים הנלמדת עם הדף היומי

משנה, פאה, פרק ז', משנה ג': המניח את הכלכלה תחת הגפן בשעה שהוא בוצר, הרי זה גוזל את העניים. על זה נאמר 'אל תסג גבול עולים'.

הגמי והענבים

כיצד יכול גמי רך למנוע מאנשים לקבל את המגיע להם? ומה הקשר של עניין זה למסכת פאה? על כך ועוד - במאמר שלפנינו.

לכבודם של לומדי המשנה בשילוב עם הדף היומי, הבה נלמד שורה אחת במשנה במסכת פאה. משפט זה נראה פשוט וברור, אך מעניין לגלות עד כמה עמלו גאוני הדורות לפרש את הדברים.

התורה מצווה להותיר לעניים "פרט" - ענבים הנפרטים ונפרדים: "וּפְרָט פְּרָמְךָ לֹא תִלְקָט לְעֹנֵי וְלִגְרַתְּ עֵצֶב אֲתֶם" (ויקרא, ט"ו).

המשנה קובעת: "המניח את הכלכלה תחת הגפן בשעה שהוא בוצר, הרי זה גוזל את העניים, על זה נאמר 'אל תסג גבול עולים'". רע"ב (כאן, ובפרק ה' משנה ז) מסביר, כי המניח סל תחת הגפן בעת הבצירה כדי שיפלו לתוכו ענבי הפרט והוא יטלם לעצמו, הרי זה גוזל את העניים, מפני שהעניים זוכים בפרט

לקבל את אישורם על הדברים שעתידי היה לומר, ואחר שהנהנו בראשיהם המשיך בשטף דיבורו. כסף אין לנו, אבל, אתה יודע, אנחנו יכולים להביא לך אנשים נוספים, הם ישלמו לך כסף. והם הביאו עוד אנשים ששילמו כסף.

בחצות היום, עמדו השלושה בפתח הפונדק, האיש אשר על החצוצרה נשא את חצוצרתו אל על, המתופף פרס את כלי מלחמתו על מדרגות הפונדק, הכנר עמד שעון על גזע עץ ישיש במרכז הכיכר שבקדמת הפונדק, ותהי זמרתם משתפכת מן הפונדק והלאה, ומבהלת אנשים נשים וטף לראות על מה זה ועל מה זה.

★ ★ ★

כולם רוצים ללמוד תורה.

רבים חשים, כי היו רוצים ללמוד עוד יותר תורה, אך... בנפשו יביא לחמו.

אבל את התזמורת אפשר להפעיל! יביא נא כל לומד דף יומי אל השיעור, את קרובו, את חברו לעבודה, את שכנו לבניין, את מכרו מן המכולת. הביאו אותם אל בית היין, פיצחו בקול רינה לבורא עולם, וכאשר נעמוד בראש השנה לפני מלכנו ונשיר בקול גדול "ויתנו לך כתר מלוכה", יידע כל אחד מלומדי הדף היומי, כי הוא הוסיף עוד פנינה לכתר הגדול.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מפנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. טל: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מז/ב תשעה וארון מצטרפין [לזימון], וארון גבר הוא, אל תשעה נראין כעשרה מצטרפין

וארון

ביאר הגר"א זצ"ל: מדוע תשעה וארון מצטרפים לעשרה? מפני שהקב"ה עמהם. נרמז הדבר בדברי רב הונא, "תשעה וארון מצטרפים": וארון נוטריקון ואחד רואה ואינו נראה... (דברי אליהו).

דף מח/ב הטוב והמטיב ביבנה תקנוה... הטוב שלא הסריחו...

הטוב והמטיב -

על קיום האומה בגלות

באותו היום שבו נקברו הרוגי ביתר, תוקנה ברכת הטוב והמטיב על שלא הסריחו.

מדוע תקנו ברכה מיוחדת על נס פרטי?

הביאור לדבר הוא, כותב הגאון רבי מאיר שמחה מדוינסק זצ"ל, כי ברכת המזון נתקנה על **בניין האומה**, ירושת הארץ, ירושלים ובית המקדש. ברכה רביעית נתקנה על **קיום העם**, ההולך בגולה אלפיים שנה, ובכל זאת הוא בהודו ותפארתו, וכל כלי יוצר עליו לא יוצלח. אחר החורבן חשוב חשבו כי אבד הכל על עם ישראל, כי קיומו בלתי אפשרי והם עתידים "לכלות ולנדוד כהצוענים בלא תפארת אדם". במיוחד כאשר ראו בביתר כי מרד בר כוכבא נכשל; אולם כאשר נוכחו לראות בעמוד מלך חסד המתיר את הרוגי ביתר לקבורה (עיי' ירושלמי תענית), ראו באותו יום כי קיום ישראל מובטח על ידי מלכי חסד שונים, שליחי הבורא. עמדו אז ותקנו "הטוב והמטיב"!

מיד עם נשירתו מן האשכול, בעודו באויר, גם בלא שיפול ארצה; ועל כך נאמר: "אַל תִּפֹּג גְבוּל עוֹלָיִם" [בפסוק, משלי; כב/כח, נאמר "...גְבוּל עוֹלָם", אך חז"ל דורשים את הפסוק כאילו כתוב "עוֹלָיִם"], והכוונה לעניים שירדו מנכסיהם, והם קרויים "עוֹלָיִם" בלשון סגי נהור, דרך כבוד, והפסוק בא להזהיר שלא להסיג את גבולם. פרשנים רבים תמחו ביותר, אם רע"ב נוקט שהפרט שייך לעניים כבר בעודו באויר, הרי בעל הכרם אינו אלא גזלן ועובר על איסור תורה! לשם מה נזקק התנא להסתמך על דרשה מדברי קבלה כדי לנמק את האיסור שבעל הבית עובר עליו? זאת, ועוד: מדוע אין התנא מתייחס לענבים אלו באופן ישיר וקובע כי הם שייכים לעניים, כמצות התורה שהורתה להותיר את הלפט לעניים ואסרה ליטלם? אדוננו הגאון מוילנא מתייחס לשאלה זו בפירושו "שנות אליהו", והוא מבאר: מצוות פרט אמורה רק באשכול שנפל ומכוח החבטה נפרטו ענביו ונפרדו! המקרה שהמשנה עוסקת בו הוא שבעל הכרם מניח תחת הגפן כלכלת גמי רך לספיגת חבטת האשכולות ממרומי הגפן, ולפיכך גם אשכולות שענביהם נוטים לנשור מהם, אינם נפרטים בנפילתם לפי שכלכלת הגמי בולמת את הזעזוע. אין הוא גזלן, איפוא, שהרי מעולם לא היו ענבים אלו 'פרט', ולפיכך הם שייכים לו, אך חז"ל קבעו כי אין לנהוג כן ולצמצם את מתנות העניים [לפי דבריו מובן גם כן מדוע לא ציין התנא שהוא עובר על עשה ולא תעשה דפרט. וראה שם בהגהה שיסודו מהירושלמי, אולם יש מפרשים שאין כן מסקנת הירושלמי - ראה תוספות אנשי שם]. ואילו תוספות אנשי שם מביא ביאור אחר כי אין המשנה עוסקת בבעל כרם המבקש לקחת לעצמו ענבים שהיו מיועדים לעניים, אלא המשנה מזהירה כל בוצר שלא יניח תחת הגפן את כלכלת איסוף הענבים אלא ירחיקנה קצת, כדי שענבי פרט לא יפלו לתוכה בשגגה, והוא לא יבחין בדבר.

דף מח/ב שכשם שמברך על הטובה כך יברך על הרעה

ברוך השם, יותר גרוע

פעם, כשנשאל הגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל לשלומו, השיב:
- ברוך השם, גרוע יותר...
וכי רק כשטוב ב'רוך השם'?... ("חיי המוסר").

דף מח/ב שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה

שיעור ברכת הרעה

"כשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה". לדעת הגאון מוילנא, פירושו של דבר, שאדם שאיבד סלע, יודה להקב"ה כאילו מצא סלע, ואדם שאיבד שניים, יברך את ה' בדיוק כפי שהיה מברך במוצאו שניים! זו היא הכוונה לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה! ("דברי אליהו" בשם בית אבות).

דף מח/ב שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה

לא אירע לו רע...

אחד מתלמידי המגיד ממזריטש, זיע"א, דרש מפיו, איך אפשר להגיע לדרגה זו, לברך על הטובה והרעה בשווה? שלחו המגיד אל תלמידו רבי זושא מאניפולי, שיבאר לו זאת.
כשהגיע אל רבי זושא, שהיה איש עני וחולה ומדוכא ביסורים, השתומם רבי זושא: תמה אני, מה ראה המגיד לשלחך אלי? מעולם לא אירע לי רע; מעולם...

למגידי השיעורים ואלפי הלומדים בשיעורי הדף היומי.

לגבאי הקהילות בהן מתקיימים השיעורים.

לנדגיבים הנכבדים תומכי ה"מאורות".

למאות השיעורים שהצטרפו ל"לומדים בשלמות".

לקוראי גליונות "מאורות הדף היומי".

לילדי החמד קוראי גליון "מאורות לילדים".

לאלפי לומדי הספר החדשי "ותן חלקנו".

למשפחות הלומדות בספר "מאורות השבת".

למנהלי בתי"ס ותלמידיהם הלומדים בשיעורי "מאורות לנוער"

ולכל עם ישראל
כתיבה וחתומה טובה

שנת אוב"ב

לעילוי נשמת
מרת **כרימה צורף** ע"ה
בת מזלי ויחיא ז"ל נלב"ע ב' בתשרי תש"ס
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ר' אפרים צורף שיחיל - שילה

לעילוי נשמת
הרב ר' **אליעזר צבי זיכרמן** ז"ל
ב"ר דוד זצ"ל, יו"ר כולל בית דוד - חולון
נלב"ע כ"ח באלול תשס"ז **תנצב"ה**
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **פרץ שמואל שורץ** ז"ל
ב"ר חיים משה ז"ל נלב"ע ד' בתשרי תשכ"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י חתנו ובתו הר"ר **דבי יצחק פרידברג** ומשפ' שיחיו - אנטוורפן

לעילוי נשמת
מרת **שרה שיינדל נפחא** ע"ה
ב"ר יצחק צבי נפחא ז"ל נלב"ע ער"ה תשנ"ט
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

הנוכה

הזכרת גשמים

פסח

שמחת התן

עשרה בטבת

ט"ו בשבט

פורים

פותרים את השנה במעגל השנה

ממשיכים להתענג בשבת

עם מאורות השבת כרך י"ג "מעגל השנה" חלק א'

- הזכרת גשמים • שמחת התן • הנוכה
- עשרה בטבת • ט"ו בשבט • פורים • פסח

מתהילים ללמוד בשבת בראשית

1-700-500-151

הבצעה ראשית יפה נוף

שיעורים חדשים בדרך היומי

ברחבי הארץ, במסגרת התכנית "לומדים בשלמות"

קדימה

בית כנסת "הבאר"

מתחם יש

בשעה 09:20

מפי הרב משה קובלסקי שליט"א

תפילת שהרית בשעה 08:20

רמת גן

בית כנסת "תפארת משה"

רח' עזריאל 2, במקלט הגן הציבורי

בשעה 05:40

מפי הרב יעקב רוזנברג שליט"א

תפילת שהרית בשעה 06:20

רכסים

בית כנסת "קטורת תמיד-אוהל משה ורפאל"

רח' הדקל 36

בשעה 15:30

מפי הרב מיכאל טאירומוב שליט"א

מושב שורש

ב"פרוטיאה בהר"

בשעה 18:15

מפי הרב יצחק ויזל שליט"א

תפילת מנחה בשעה 19:05

בני ברק

בית כנסת "קהל הסידיים"

כולל "הצות לילה", שכונת רמת אלחנן

בשעה 03:30 לפנות בוקר

מפי הרב יעקב רפאל מורסיאנו שליט"א

ירושלים

בית כנסת "נחלת יעקב"

רח' ריבלין 5, נחלת שבעה

בשעה 17:00

מפי הרב דניאל אלקובי שליט"א

בית כנסת "משכן גבריאל ובניו"

רח' גילה ה'

בשעה 20:45

מפי הרב

משה מתתיהו וסרמן שליט"א

בית כנסת "הר צבי"

רח' צפניה 23, קומה א'

בשעה 20:00

מפי הרב אפרים בוגרד שליט"א

ביתר עילית

בית המדרש "סווארץ"

רח' החווה מלובלין 61 (כיכר ברוק)

בשעה 20:30

מפי הרב הגה"צ הרב זאב וואלף הגר שליט"א

בני ברק

בית כנסת "בית בצלאל עולי גרוזיה"

רח' הרב מצליח 12, קרית הרצוג

בשעה 20:00

מפי הרב בן ציון טטראשוילי שליט"א

נתיבות

בית כנסת "לב אליהו"

רח' הרב צבן, שכונת מערביות

בשעה 20:00

מפי הרב אברהם כהן שליט"א

תפילת ערבית בשעה 21:00

בת ים

בית כנסת "שיכון ותיקים"

רח' כצנלסון 93, רמת יוסף

בשעה 20:00

מפי הרב אליהו גולד שליט"א

תפילת ערבית בשעה 21:15

מתחילים
מסכת שבת
בבית הכנסת

לראשונה:

מסכת שבת

עם משניות דמאי וכלאים
מבוארות

הדפסה מהודרת של דפי הגמרא
עם אותיות מאירות עיניים
• ביאור בהיר של משניות
דמאי וכלאים
• מאורות ההלכה

לומדים בשלמות גם במסכת שבת

כולנו ממשיכים ברעיון ההיסטורי:

לומדים ומסיימים את הש"ס עם המשניות
מסדר זרעים וטהרות שאין עליהן תלמוד בבלי
"אשר שכם כנגד כולם, ונצטוונו לאהוב אותם מחמת
שמוסכתות אלו אין להם עוסקים" (ספר הסידיים רס"א)

להזמנת הגמרא: 1700-500-151